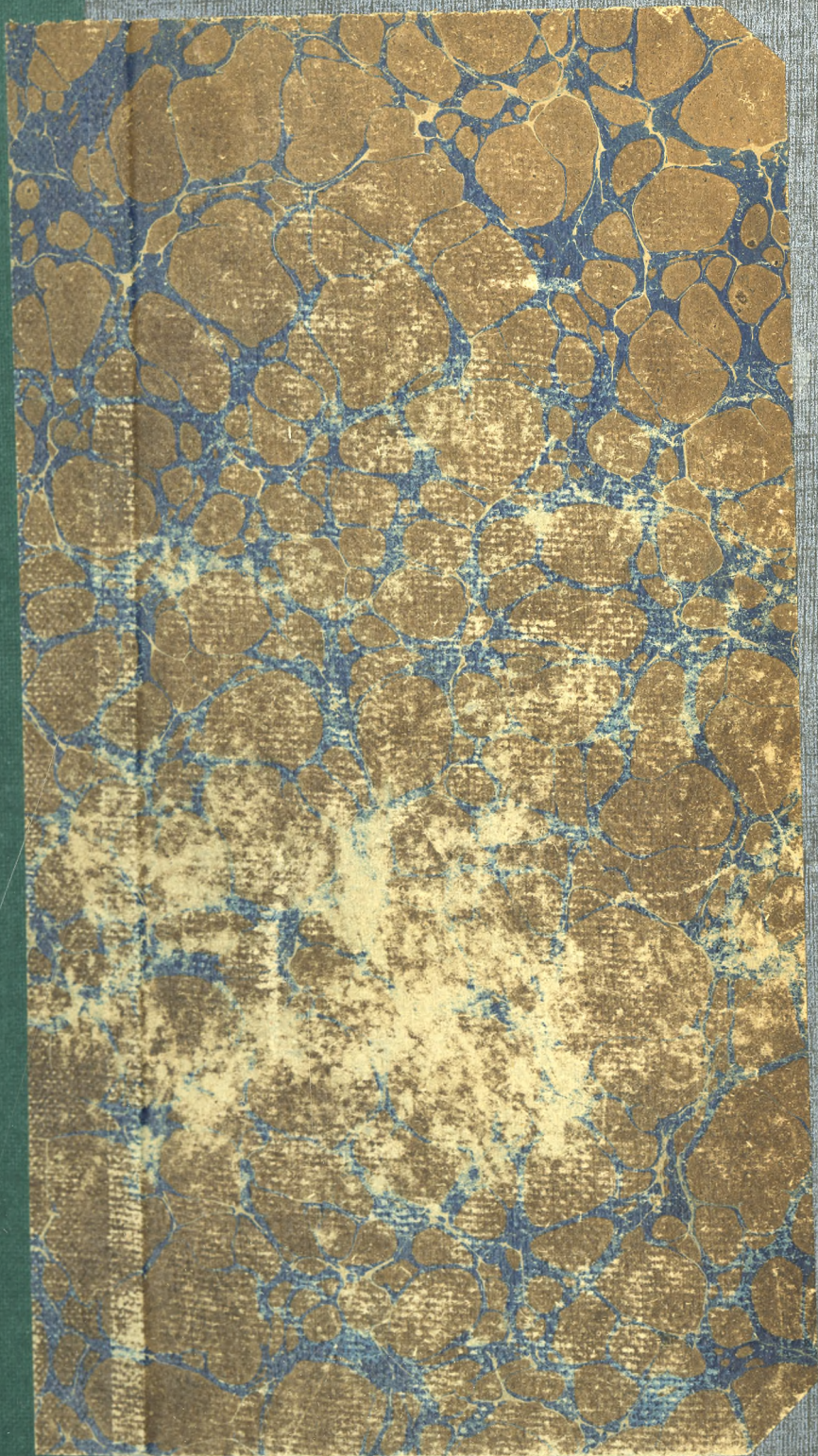

Politikai
röpiratok.

163.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

IV.

163

1468

A 12 ÉVEN ALÓLI ÉLETKOR

ÉS

A BÜNTETŐJOGI BESZÁMITÁS.

IRTA

BEKSICS GUSZTÁV.

FEOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1881. MÁRCZIUS 19-KI ÜLÉSÉBEN.

15.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

A 12 ÉVEN ALÓLI ÉLETKOR
ÉS
A BÜNTETŐJOGI BESZÁMITÁS.

IRTA

BEKSICS GUSZTÁV.

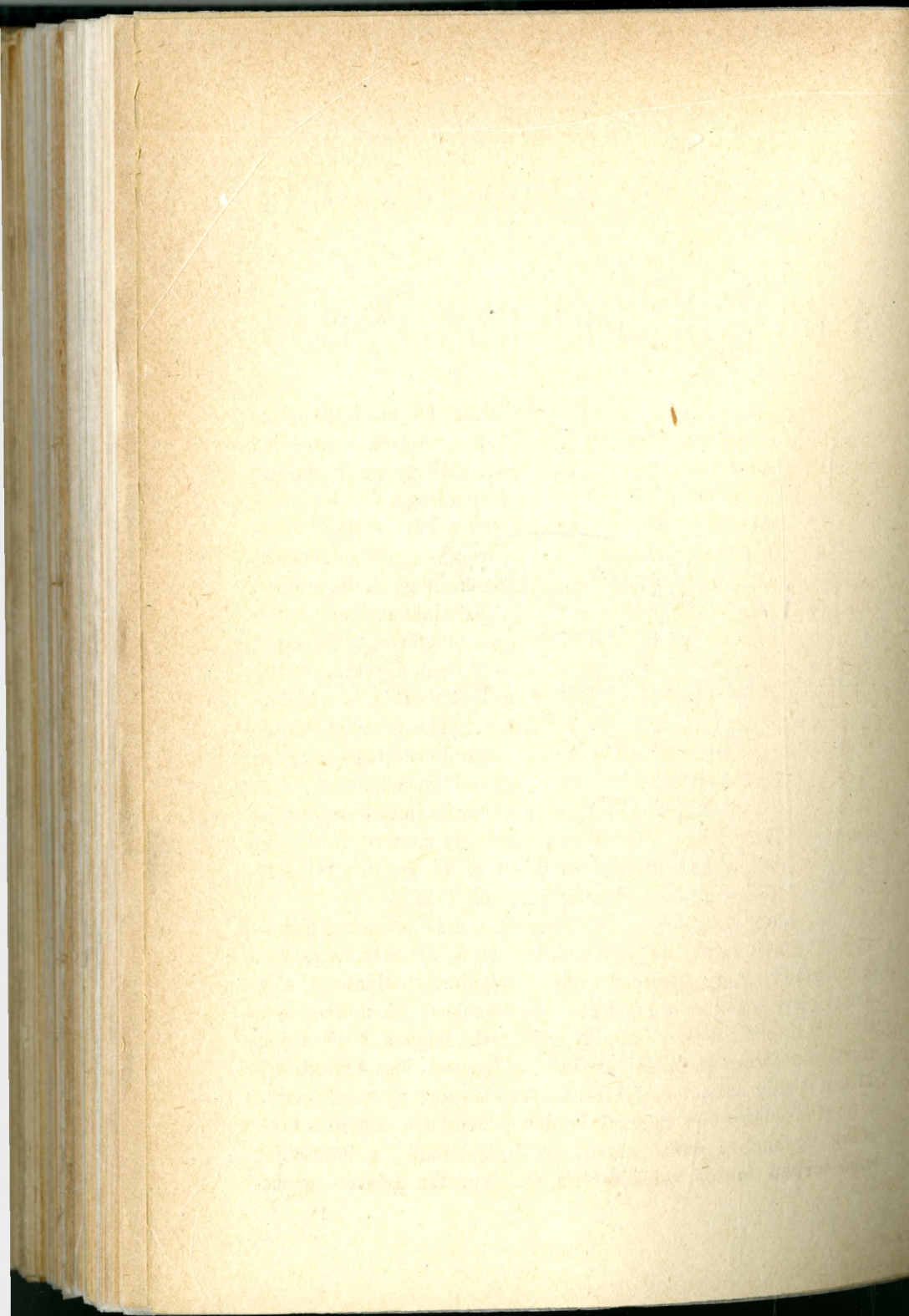
FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1881. MÁRCZIUS 19-KI ÜLÉSÉBEN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

Uraim!

Legujabban érdekes esetek merültek fel büntető-judicaturánkban, melyek egyszerre napirendre vetették büntetőtörvénykönyvünk 83. §-át. Tizenkét éven alóli gyermek büntetőjogi beszámíthatóságáról, illetve büntethetőségéről volt szó.

Tizenkét éven alóli gyermek elvitt a házi szolgáló őrizetére bizott dolgot. A szolgáló ezt észrevevén, visszakövetelte. A gyermek pénzt adott a szolgálónak, hogy hallgasson, s egyezzek bele a bevégzett ténybe. — Másvalaki szintén 12 éven alóli gyermeket lopásra hitt fel, a lopás megtörtént. Beszámítatik-e a lopás a gyermeknek, ha neki nem, úgy kinek? Mily büntetendő cselekvényben bűnös az első esetben a szolgáló? A concret esetek eldöntettek a legfőbb ítélőszék egyik büntető tanácsában, s mint látni fogjuk, helyesen döntöttek el. Ugyancsak a legfőbb ítélőszék másik tanácsában azonban kétely támadt a tizenkét éven alóli gyermek büntetőjogi beszámíthatóság tekintetében, s a kérdés plenum elé vitetett. A plenum, nem az esetet, hanem az *elvet* a b. t. k. 83. §-a és a vele kapcsolatos §§. értelmében, szintén helyesen döntötte el.

A codex világos szavaival szemben más határozat nem is volt hozható, mint melyet Önök ismernek. De már maga azon körülmény, hogy a kérdés vitára szolgáltatott alkalmat, elégséges okot képezne a részletes megbeszélésre. Különben is az ily esetek oly ritkák és mindig érdekesekek, hogy a külföldi jogirodalom öröme est ellesi azokat az igazság kiszolgáltatóitól. Mikor pedig valamely tételes törvény háttére nyitogat meg, s a jogtudomány elvi harcjai lépnek a szintérré, a kérdés kiválszólag figyelemre méltó alakot ölt. Kiszélesedik, a büntetőjog első sorban fontos vidékét tárja fel. Ami tán egészen egysze-

rünek látszott, complicálttá válik, a judicaturai kérdésből tudományos kérdés lesz. Sőt egyik kérdés a másikat szüli, melyekre mind egyenkint és összevéve válaszolni kell.

Minő alapokon nyugszik az elv, hogy a tizenkét éven alóli életkor mentesít a bűnvádi üldözéstől? Miben áll e mentesség? Pusztán abban-e, hogy a törvény az ezen életkorban elkövetett cselekvényekre nem szab büntetést, vagyis ez életkor a büntetés-mentesség kiváltságával bír; mint a német judicatura a birodalmi törvénykönyv életbelépte előtt történt egyes esetekben eldöntötte, kimondva, hogy életkora nem beszámíthatóságát, hanem büntethetőségét szünteti meg; avagy abban, hogy a tizenkét éven alóli gyermek nem követhet el büntettet, s bármily ártó cselekvényt hajt is végre, ez nemcsak nem büntetendő, hanem egyszersmind nem képez büntettet? Ime, már e kérdésekben el vannak vetve a vita magvai, melyekből oly elvi különbségek kelhetnek ki, hogy az egyik, vagy másik irányban való megoldás döntő következményeket vonand maga után nemcsak a tudományos rendszerekre, hanem egyszersmind a büntető judicaturára nézve.

Hogy többet ne említsek, Önök tudják, mily következményű lenne a *részesség tanára* nézve, ha a tizenkét éven alóli életkor csak büntetés-mentességet élvezne.

Ha ugyanis a régibb német judicatura elvét fogadjuk el, vagy a francia Code 66. cikkét a beszámítás tanából kiszakítjuk, s csak a büntetés-mentességet tekintjük; arról nem is szólva, hogy a régi magyar büntető gyakorlat, mikor a bíró bölcsesége egyedül volt igazságszolgáltatásunk forrása, s egyszersmind féke és korlátja, hét éves gyermekeket is börtönbüntetéssel sujtott; ha pusztán úgy állítjuk fel a tételt: beszámíthatóság van, büntett van, csak büntetés nincs, egy egész sereg következménnyel állunk szemben, melylyel le kell számolnunk. Ha büntett van, melynek feltétele a beszámíthatóság, lehetséges a részesség is. Ha a tizenkét éven alóli gyermeknek van akarata, ez az akarat érintkezésbe léphet büntett elkövetése céljából más akaratokkal. Felbujtó, tettes, tettes társak, segéd, orgazda mind bele vegyülhetnek a tizenkét éven alóli gyermek büntetétébe. A különbség csak az, hogy a gyermek nem büntettetik meg, a felnőtt részesek azonban részvételük

arányában sujtatnak. E felfogás mellett a kérdés felettébb egyszerű. Egy hajszálnyira sem kell letérni a büntetőjogi tanok és judicatura rég taposott utjáról. A legtöbb esetben az fog ugyan történni, hogy a tettes (mert gyermek) nem büntetetik meg; de azért a felbújtó, segéd, orgazda, a continuitásban zenvedett hézag daczára, a részesség tanai szerint veszi el büntetését. Hisz erre akárhányszor fordul elő analogia. A tettes időközben meghal, megszökik, megőrül, kegyelmet nyer vagy rá nézve a büntetendő cselekvény elévül, s a részesek mégis teljes joggal megbüntettetnek. Sőt egy egészen sajtáságos esetre hívom fel az Önök figyelmét. Az öngyilkosságot, vagyis annak kísérletét a mi büntetőtörvénykönyvünk nem bünteti, kivéve a 283. §. második alineájában említett esetet, mely egészen más tekintet alá kerül. Az angol törvény, mint Önök tudják, bünteti, s Angliában e büntetendő cselekvény a részesség területén áll. Nálunk nem ott áll. A ki *tettleg* tehát nem pusztán rábírási, eszközök szolgáltatása által, részt vesz az öngyilkos megölésében, nem részes, hanem tettes az emberölésben, valamint az is, a ki mást, ennek komoly kivánságára megöl. (B. t. k. 282. §.)

De a 283. §. első alineája büntet még mást is: a rábíró, s azt, a ki az öngyilkosságra szolgáló eszközöket szolgáltatja. Három évig terjedhető fogházzal büntetendő, a ki valakit az öngyilkosságra rábeszél, valamint az is, a ki p. o. töltött pisztolyt ad annak, a kiről tudja, hogy öngyilkosságot akar elkövetni. Mi a rábíró, s az eszköz szolgáltatója? Szemlátomást részes. A tettes nem büntetetik; a részesek igen; de mert a tettes nem büntetetik, a részességből *sui generis delictum* lesz. Világos azonban, hogy e *sui generis delictumok* a részességben gyökereznek. Vegyék szemügyre Önök a töltött pisztoly kiszolgáltatóját. Nem benne fogamzott meg a gondolat, hogy valaki kioltsa életét, akaratát nem kényszerítette fel senkire, csak fegyvert adott, mely nélkül azonban az öngyilkos kivégezhette volna magát. A véres drámában tehát ő felettébb alárendelt szereplő, kitől sem az iniciativa, sem a bevégzés nem függött. Világos, hogy ő nem tettes, részessége is csak kislefokú s a részesség viszonyából elvileg nem szakítható ki. Hogy a törvény az öngyilkost nem bünteti, felettébb világos. Ha a halál bekövet-

kezett, az igazságszolgáltatásnak nincs köze egy élettelen testhez. Ha az öngyilkosságot célzó cselekvény eredménytelen marad, az igazságszolgáltatás az életben maradt szerencsétlenül szemben is fegyvertelen. Miért? Nem bocsátkozom hosszas elméleti fejtegetésekbe, melyek elterelhetnének tulajdonkép való célomtól. BERNER, KÖSTLIN, HÄLSCHNER egyrészt, s másrészt SCHÜRZE ellentétes álláspontot foglaltak el e kérdésben; az előbbiek nem tartván büntettnek az öngyilkosságot, illetve kísérletét, míg az utóbbi a büntett fenforgását bizonyítja, s csakis büntető-politikai szempontból ad az öngyilkosság megkísérlőjének büntetlenségi kiváltságot.¹

Eldönteni sem akarom ezt a kérdést, melyhez még mindig szó fér. De Önök, velem együtt, bizonyára érzik, hogy az öngyilkos tette nem azonos a beszámíthatlan állapotban cselekvő egyén tétével. Ha nem jó létre büntett, úgy ennek oka nem a beszámíthatlanság, hanem azon feltevés, hogy önmagán senki sem követhet el jogsérelmet. Az öngyilkos tehát egészen személyes kiváltsággal bír, míg társai oly jogot sértenek, melyről az öngyilkos mások irányában nem mondhat le. De mert büntett, a positiv törvénynyel szemben nem forog fenn, a részességet még sem lehet construálni. Quasi részességi, önálló delictumok támadnak, melyek, mint mondtam, a részességben gyökereznek.

Mondanom sem kell, hogy a személyes minőség itt egészen más tekintet alá kerül, p. o. az *elévülés*, vagy a kir. *kegyelemnél*. A tettes ez esetben sem büntetendő; de a részeselek tanai szerint veszik el megérdemelt büntetésüket.

Mikor az öngyilkosság példájára hivatkoztam, egyszerűs mind megközelítettem előadásom kiindulási pontját és fő eszmemenetét.

Az öngyilkos cselekvénye nem bír ugyan azon benső tartalommal, mint az örült, kényszer alatt cselekvő, vagy a tizenkét éven alóli gyermek tette; de a hasonlatosság feltűnő, úgy hogy áthidalhatom a kezdetben felállított két elv közti űrt, s azon területre vihetem Önöket, hol a tettes azért nem büntethető, mert cselekvénye, szintén személyes tulajdonsága miatt, nem

¹ Nothwendige Theilnahme, 290. l.

büntethető; de azért nem büntethető, mert nem esik beszámítás alá, tette nem képez büntetendő cselekvényt, nem büntett. Látni fogjuk, hogy e területen a részesség tana nem otthonos. Ha nincs büntett, nincs részes. A beszámítás nélkül cselekvőnek nem lehetnek részesei. A részesség tanát csak egészen más eszme-menet kapcsán lehet e területre importálni. De mielőtt felkérném Önöket, hogy ezen rendkívül érdekes területre lépjenek velem, egyéb elvi kérdéseket kell eldönteni, melyek kiindulási pont gyanánt fognak szolgálni.

A főkérdés az: pusztá büntetés-mentességet élvez-e a 12 éven alóli gyermek, vagy pedig cselekvénye sohasem képezhet büntettet?

Az újabb törvényhozások az alternatíva második felének értelmében oldják meg ezt a kérdést. Ily megoldás mellett, felvonnék jogosítva, hogy azonnal a gyakorlati alkalmazásra térjek át. De mielőtt a modern törvényhozások ez álláspontra jutottak, hosszú küzdelem folyt le a pszichiátriát segítségül hívó jogtudományban. Nem élhetek vissza az Önök becses figyelmével annyira, hogy ezt a küzdelmet, melyet ismernek még egyszer, s részleteiben is, emlékezetükbe idézzem. Néhány fő momentumot azonban érintenem kell; mert a tételes törvényhozások daczára még mindig maradtak fenn hézagok; sőt némileg bizonyításra is szorulunk annak kimutatása végett, hogy a törvény a tizenkét éven alóli gyermek büntetlenségét a beszámítás hiányára, tehát arra alapítja, hogy nem jött létre büntett.

A pszichiatria, fejlődésének arányában, mindig szorosabb kapcsolatba jut a büntető joggal, melylyel a beszámítás területén érintkezik. Az értelmi és akarati erőknél részvéte a büntett elkövetésében mulhatlan feltétel, mely nélkül nem jó létre büntett. Vannak oly physikai és lélektani okok, melyek ez erőknél megfoghatóságát, vagy épen kizárását idézik fel. Ez okok legnagyobb része azonban nem könnyen felismerhető, s azon hatás kétségben marad, melyet a tettes értelmére, vagy akaratára gyakorolnak. A jogász tudja, hogy az örültség, bam-

baság, az értelem teljesen fejletlen állapota, vagy végleges elhanyaglása kizárja a beszámítást. De hogy tényleg fenforog-e ez állapot, csak a psycho-pathologia tudja megmondani. A serdületlenség szintén azon okok közé tartozik, melyek a beszámítást kisebbé tehetik, vagy egészen kizárhatják. A tudomány sokat foglalkozott a kérdéssel, bizonyos éveken alól van-e egyáltalán beszámításnak helye, vagy az ifjú kor csak kisebbé teszi a beszámítást. Kerestek évet, mely határt kepezzen a feltétlen beszámíthatlanság és feltételes beszámíthatóság közt.

Önök ismerik az észak-német büntetőtörvénykönyv előkészítése alkalmával kiküldött tudományos bizottság véleményét, mely túlnyomólag physikai okokból indul ki; de végre sem oldja meg a kérdést. A szellemi organismusnak a testivel lépést tartó fejlődése csak azt bizonyítja, hogy az évekkal a gyermekben fokozódik az értelem, a felismerési képesség. De hogy melyik évben éri el ez azon fokot, hol a büntetőjogi beszámítás kezdődik, a tudománynak e tekintetben nincs indokolt véleménye, arról nem is szólva, hogy a fejlődés különböző gyermekeknél különböző lépést tart. A csodagyermekről nem szólok. Ezek, mint Shakespeare mondja, korán meghalnak, noha p. o. John Stuart Mill, a ki tíz éves korában többet tudott, fejlettebb értelmet tanúsított akárhány felnőttnél, a tudomány hasznára és az emberiség dicsőségére soká él. De akárhányszor tapasztalható, hogy 9—10 éves gyermekek fokozottabb szellemi képességet árulnak el pár évvel idősebb kortársaiknál. Az életkor megállapítása tehát mindenesetre problematikus a büntetőjogban ép úgy, mint a polgárjogban.

A tudományos bizottságnak a német birod. büntetőtörvénykönyv indokolásában hivatkozott véleménye ovakodik is pozitív álláspontot foglalni el. Csak *tanácsosnak* mondja az elv elfogadását, hogy a büntetőjog uralma az ember felett a tizenkettedik életévvel kezdődjék.

Valóban, mikor a gyermek büntetőjogi beszámíthatlanságát akarjuk megállapítani, a pusztá fejlődési elmélet nem elégséges. A gyermek birhat szellemi fejlettséggel, cselekvésének (de nem büntetendőségének) tudatával, s még sem esik büntetőjogi beszámítás alá. Ép így az örültek.

WAHLBERG,¹ HERBST,² stb. mások kifejtik, hogy az örültek gyakran nagy éleselméjűséget tanúsítanak, cselekményükben a legkövetkezetesebb tervszerűség van, tudják mit akarnak, megválasztják az eszközöket, s még sem esnek beszámítás alá, mert nem bírtak akarati elhatározással, nem voltak képesek az erkölcsi és polgári törvényeket felfogni, s tevékenységüket ezekhez képest berendezni. Így a gyermek is, habár szellemi fejlettséggel bír, s az erkölcsbíró előtt okvetlenül beszámítás alá esnék, kívül marad a büntetőjog birodalmán, mert jóllehet öntudattal cselekszik, nem fogja fel cselekvényének a jogrendre való hatását. — Emberi akarat, mondja HERBST³ fenforog ugyan, sőt oly akarat, mely ez értelmileg egészséges ember akaratát majdnem érinti; de ez akarat mégsem esik a büntető törvény hatálya alá. Egyébiránt a gyermek és elmebeteg értelmében s akaratában rendszerint valamely hízag vagy ferdeség van. Az ethikai öntudat bizonytalansága és homálya, az önuralom és a külvilág elégséges ismeretének hiánya, az abstractióra való képtelenség, a gondolkozás menet lassúsága, az eszmék összekötésében való renyhesség, az idején fellépő és uralomra jutó ellenképzetek elégtelensége: így nyilatkozik, a gyermekkor és gyenge elméjűség, s joggal el lehet mondani a gyenge elméjűekről, hogy a gyermekkor fejlődési lépcsőzetén maradtak.⁴

Pedig a büntett elkövetésére hajtó vágyak leküzdéséhez «elégséges akaratőr», s a közönséges jogtudat szerint való cselekvés, melyet a törvény megkövetel, érett és szellemileg egészséges embert tételeznek fel.⁵

A mondottak megfejtik mit ért CARBARA, s vele az olasz lénytanú iskola a felismerési képesség (discernimento) alatt. A felismerési képesség, mely nélkül nincs beszámíthatóság, oly tulajdonságot jelent, melynek segítségével valaki annak tudatára jut, hogy az, mit végrehajtani akar, ellentétben van a bün-

¹ Gesamm. Klein. Schriften, I. köt. 32. l.

² Gerichtssaal, 29. k. 386. l.

³ U. o.

⁴ Goldammer's Archiv 28. köt. Rückwirkung der Geisteskrankheit und Strafunmündigkeit, 120. l.

⁵ Ugyanaz, zur Lehre von der sogenannten Anstiftung, Gerichtssaal 28. köt.

tetőtörvények által védett jogrenddel, tehát bűnös cselekvény. MITTERMAIER, mikor az olasz iskola e kifejezését bírálta, s helytelenítette, nem látta benne a jót a rossztól megkülönböztető képességet. Mondanom sem kell, hogy az itt említett jó és rossz a büntető jog területén él. CARRARA polemiája¹ után kétségtelen, hogy a felismerési képesség eléggé szabatos, már azért is, mert az értelemre vonatkozik. A hiány benne csak az, hogy nem foglalja magában az akaratot; pedig mint már említettem, a gyermek beszámíthatóságát gyakran nem az érzelem, hanem a szabad akarat elhatározás hiánya zárja ki, s a bíró, 12 éven felüli életkorban, ez utóbbi hiány alapján ment fel. CARRARA azonban e kifogásra is megfelel. «Ha a serdületlennek megkülönböztető képességet tulajdonítunk; de okok hatoltak szabadságára, ezek ép oly hatással lesznek rá, mint bárkire. Képtelenség volna annak feltételezése, hogy midőn a törvényhozó meghagyja a bírónak, miszerint büntesse a *megkülönböztető képességgel* cselekvő serdületlent, egyszersmind megparancsolja neki, hogy büntesse a serdületlent akkor is, midőn ez nem volt szabad, holott, ily körülmények közt még a nagy korú sem büntetendő.»

A serdületlenség alsóbb éveiben különben a szellemi képességek rendszerint zürzavarban vannak, homályos öntudatba foglalvák. Ha pedig a *személyiség* az öntudatban szétzüllik, pszichikai principiumot a személyben leigázza az anyagi erők hatalma, s pedig annyira, hogy az illető nem képes magát a különböző, valódi, vagy lehetséges cselekvőségek és állapotok tömegével *egységes oszthatlan alany* gyanánt szembe állítani, HERBART² szerint is beszámíthatlan állapot jő létre. Ily állapotban van az ember bizonyos éveken.

Tovább fejtegethetném Önök előtt ezt az állapotot, az értelemnek és akaratnak egymáshoz való viszonyát. De már is attól tartok, hogy tulságos igényt formálok becses figyelmükhöz.

A most mondottakkal, de különösen az olasz lénytani iskola tanának felemlítésével kapcsolatban csak még egyet

¹ Programm. I. k. 152. l.

² V. ö. Wahlberg, id. m. 21. l.

hozok fel. Az olasz büntetőtvénycsok tervezetének készítésénél beható megvitatás tárgyát képeztek a beszámítást kizáró okok. A toscanai codex 34-dik cikkéből kiindulva, készült a javaslat 47. §-a. CARRARA követelményéhez képest az itt említett *coscienza di suoi alti* kifejezést így kellett volna formulálni: *coscienza della reità di suoi alti*, mert, úgymond a lénytani iskola feje, birhatunk tetteink tudatával, mikor ismerjük azok anyagi tárgyiasságát, anélkül, hogy merlegelni és felfogni tudnók azok erkölcsi és jogi tárgyiasságát.¹ A javaslat valóban így formuláztatott, de utóbb ismét kihagyták a *della reità* kifejezést. Nem akarom ismételni az e felett folyt vitát. Egyszerűen kijelentem, hogy én CARRARA-val tartok, s a felismerés hiányát a serdületlennél abban látom, hogy nem bír tettei *bűnösségének* tudatával.

Hányadik életévvel végződik a feltétlen beszámíthatlanság, s hányaddal kezdődik a feltételes beszámíthatóság kora?

E kérdésre, mint már érintettem a tudomány még most nem ad határozott választ. A pozitív törvényhozás azonban nem várhat a tudományos vita eldöntésére, s határozott, habár ethnographiai, égalji és élettani okok miatt különféle intézkedéssel vágja ketté a csomót. A magyar, a német, az 1853-diki toscanai, az 1871-diki zürichi codexek a 12 éven alóli életkorra nézve feltétlenül kizárják a beszámítást. Az angol törvények, a perui és bolivai codex e korszakot hét évre szorítják. A spanyol büntetőtvénycsok a kilencedik évre. Egy másik csoport, melyet a vallisi, waadti, freiburgi, s a graubündteni codexek képeznek, e korszakot kiterjesztik a 14-dik életévig.² Ellenben a francia, s az ennek alapján készült büntetőtvénycsok nem fogadtak el meghatározott életkort a feltétlen beszámíthatlanságra nézve. Nem fogadott el, mint Önök tudják a porosz sem. Az ily törvények azon alapelvől indultak ki, hogy a felismerő képesség s az ebben gyökerező beszámíthatóság meglehet 12 évesnél sokkal ifjabb korú gyermekben is. A bíró határozza meg, esetleg szakértőkkel, vajon felismerési képességgel cselekedett-e? Csak azon esetben mentendő fel, ha

¹ Programm, I. 152.

² U. o. 149. l.

felismerési képesség nélkül cselekedett. «Lorsque l'accusé aura moins de seize ans, s'il est décidé qu'il a agi *sans discernement*, il sera acquitté,» mondja a Code 66. czikke.

Önök tudják, mily megrovásban részesült a franczia rendszer számos kitünő férjü, s különösen HAUS munkájában, melyet ez a büntetőjog reformjáról irt.¹ Nincs Önök közt senki, a ki ne osztaná e megrovást, mert mi már tudjuk, hogy nem képezheti bírói cognitio tárgyát oly finom, könnyen kisikló lelektani problema, bír-e felismerő képességgel p. o. egy 8 éves gyermek. Ezer közül egy sem bír. Az ezeregyedik lehet csodagyermek, rendkívüli kivétel. Törvényt azonban nem a kivételek, hanem az általános szabályok alapján hoznak, s ma már követik BINDING tanácsát, hogy a fogalom complicált volta és finomsága miatt, jobb lemondani a kivételek megállapítását célzó kísérletről, s csak azon életkort kell meghatározni, melyre nézve a büntett elkövetésére való képtelenség feltétlenül elfogadtatik.² Emlékeztetem Önöket azon tudományos elvre, hogy az örültek egyes tényei a büntető codex szerint beszámítás alá eső szabad akaratelhatározás eredményei lehetnek,³ — és itt nem a lucidum intervallumok értetnek — s csakis az egyes esetek megállapításának gyakorlati lehetetlensége miatt alkalmaztatik az általános szabály, hogy az örültekkel nincs dolga a büntető igazságszolgáltatásnak. Ugyanezen lehetetlenség az oka, hogy csaknem valamennyi törvényhozás, bizonyos életkoron alól, megtiltja a gyermek büntetőjogi felelősségre vonását. Sőt ez életkoron alól nemcsak a büntetőjogi felelősség, hanem, mint már annyiszor említettem, a beszámíthatóság s ezzel a büntett elkövetési képesség van kizárva. A mentő körülmények általában különböző fogalmazással vannak felvéve a különböző büntetőtörvényekbe. A porosz codex azt mondta, nem létez büntett vagy vétség. A német büntetőtörvénykönyv *büntetendő cselekvényt* említ, a mi felosztásban leli magyarázatát. Nem létez büntett és vétség, mondja a belga

¹ Observations sur le projet de révision du code pénal, I. köt. 213., 214. l.

² V. ö. Goltlam. Arch. HERBST id. ért. 118. l.

³ Gerichtssaal, 29. köt. 387. l.

büntetőtörvénykönyv. Nem esik büntetendő cselekvény (reato) miatt beszámítás alá, a ki stb. szól az olasz javaslat. Nem számítható be a cselekvény annak, a ki stb. mondja a magyar büntetőtörvénykönyv. Mind e kifejezéseknek egy és ugyanazon végleges értelmük van, hogy a hol nincs beszámítás, nincs büntett. Ezen elvvel áll kapcsolatban a német büntetőtörvénykönyv 55. és a magyarnak 83. §-a, midőn mindkettő kimondja, hogy a ki büntett, vagy vétség (a cselekvény) elkövetésekor életkora tizenkettedik évét még meg nem haladta, bűnvád alá nem fogható (büntető perrel nem üldözhető). E feltétlen elv nem pusztán a büntetést zárja ki, hanem a beszámítást s a büntetendő cselekvényt is; mert a beszámítás tanában gyökerzik, s azon *tan* törvényhozási kifejezését képezi, hogy a gyermek, bizonyos életkoron alól nélküli ama tényezőket, melyek büntett elkövetésére szükségesek.

Ennyi azt hiszem elég az alapelv tisztába hozatalára s áttérhetek a belőle folyó következmények vizsgálására.

A 12 éven alóli életkorban elkövetett cselekvény tehát nem képez büntettet. A korai gonoszságot feltűntető gyermek házi fenyíték alá vonható; e fenyíték azonban nem criminalisztikai, hanem pusztán pædagogiai jellegű büntetés.

Minden büntett elkövetésénél anyagi és szellemi erők működnek. A szellem az, mely a testet, az akarat az, mely a tettet vezeti, mondja SCHÜTZER.¹ Enélkül nem jöhet létre beszámítás és büntett. Pusztán anyagi erő is hozhat létre bajokat, ezek azonban nem jogsérelmek, hanem *szerecsétlenségek*. Ha az utcán megyek, s cserép esik le a házról, mely súlyosan megsebez, ha vadállat mar meg, ha véletlenül kigyul házam, porrá ég vagyonom, bizonyára nagy kárt szenvedek. De jogsérelméről nem panaszkodhatom. Büntett miatt senkit sem vádolhatok. Az esetet azon bajok közé számítom, melyek a való életben gyakran lesujtanak, s ellenükben nincs más fegyverünk,

¹ Id. m. 174.

mint a fokozott óvatosság. Ép ily pusztá baj, szerencsétlenség azon kár, melyet egy örült, hülye, vagy egy tizenkét éven alóli gyermek életében, testi épségében, vagy vagyonomban tesz. Ha gyermekek játszanak kazalom mellett, s felgyújtják azt, az eset jogilag nem más, mintha BERNER «Naturkörper»-je¹, p. o. a villám gyújtotta volna fel. Ha ugyancsak egy 12 éven alóli gyermek kiveszi zsebemből tárczámat, annyi, mintha elvesztetem volna. Ha egy ily gyermek meglő, annyi, mintha a puska véletlenségből sült volna el. Önök joggal kiálthatnak fel velem, hogy a gyermekek tetteivel szemben a társadalom le van fegyverezve! De, kérdezem, van-e fegyvere a társadalomnak a bajok, véletlen szerencsétlenségek ellen? A büntetteket sem képes megakadályozni, s többnyire csak repressive jár el. Miként akadályozhatna meg oly eseményeket, bajokat, melyeket értelemmel nem bíró physikai okok, vagy pusztán csak physikai lények idéznek fel? Ezekkel szemben azon bizonyosság van, hogy a társadalom lefegyverzett állapota nem fejt ki ártó erejüket. Törvényük a physika, vagy az ugynevezett véletlenség törvénye. E törvény hatályát nem ronthatja le semmiféle emberi törvény. A gonosztevőkre ellenben a társadalom lefegyverzett állapota visszatartólag hat. A büntett elkövetésére ösztönző hajlamot — *spinta* — fékezi mint ROMAGNOSI mondja, a *contro spinta*. Ha nem volnának büntetőtörvények s az ezek által megállapított büntetések, sokkal több jogsérelem követetné el, bármit mondjanak is a materialisták, a kik tagadják az akarat, a választás szabadságát.

Az örültek, gyermekek, s általában a beszámítás alá nem esők tettei azonban e hatástól függetlenek ép azért, mert vagy felismerő képességük nincs, vagy vak ösztönnek engedelmessékednek, számításuk közt nem jelenik meg a büntetés eshetősége.

De ha így van a dolog, ha a tizenkét éven alóli gyermekek nem követhetnek el büntetést, a felnőtt gonosztevők talán gyermekeket használhatnak fel büntettek végrehajtására, a tettetést gyermekekre háríthatják át, s tán így menekülnek a büntetés alól, vagy legalább is kisebb büntetést kockáztatnak meg?

¹ Theilnahme, 283. l.

Ha ez így lenne, úgy a társadalom, midőn a beszámíthatlanok iránt igazságos akar lenni, rosszul védené magát. De Önök tudják, hogy nincs így. S ezzel egyszersmind előadásom *érdemleges* részére, tulajdonkép való súlypontjára, jutottam. Hogy egyes concret eseteket fejtegethessünk, előbb elvi megállapodásra kell jutnunk azon problema tekintetében, minő szempont alá esik a combináció, mikor felnőtt és gyermek együtt, vagy egymással több-kevesebb viszonyban, követ el valamely ártó cselekvényt? Büntett csak annyiban létezik, mennyiben beszámítás alá eső egyének akár közvetlenül, akár közvetve, idegen physikai erő használata által hozták létre, vagy a mennyiben a beszámítás alá esőnek tette önálló delictumot képez.

Ez esetben már nem lehet szó beszámíthatlanságról, a büntett hiányáról. Van értelmes akarat és physikai tett, csak hogy *megoszolva*. Mikor ez a két feltétel egy személyben fordul elő, egy büntett egy tettel jön létre; valamint akkor is, ha az értelmes akarat s a physikai tett *különböző* két személyből indul ki. P. o. *A.* beszámítás alá eső ember és *B.* 12 éven alóli gyermek. Ketten együtt megölik *C.*-t. Egy büntett van; de ketten követték el, s mégis csak *egy tettes* létezik. *A.* értelmes akaratával és physikai tényével, míg *B.* pusztán csak physikai mozzanattal vett részt az ölésben. Nála tehát oly feltét hiányzik, mely nélkül büntett létre nem jöhet. Ha létre jött, ez csak is *A.*-nak tulajdonítható. Önök látják, hogy *tettes társi viszony* nem támadhat beszámítás alá eső és beszámíthatlan egyének közt. A ki egy 12 éven alóli gyermek társaságában követ el büntettet, *egyedüli tettes* lesz. A részesség tehát e tekintetben ki van zárva.

Hát a fölbujtásnál?

Itt is hasonló eredményre jutunk. Részességről nem lehet szó. A részesség fő momentuma abban áll, hogy egyik akarat hat a másikra. Önök ismerik azon példákat, melyek szerint még két felnőttre nézve is, habár anyagilag közreműködtek valamely büntett végrehajtásánál, ki lehet zárva a tulajdonkép való részesség. *A.* és *B.* boszut forralnak *C.* ellen, s lesbe állnak, de anélkül, hogy egymás tervéről, sőt jelenlétéről tudomásuk volna. *C.* a sűrű erdőn át közeledik, két lövés dördül el, mind a kettő halálos. *A.* és *B.* bár egy és ugyanazon embert ölték

meg, nem tulajdonkép való tettes társak a gyilkosságban, hanem tettesek. SCHÜTZE felhoz egy másik, még frappansabb példát, hol a tetteseknek tudomásuk van egymás közreműködéséről; de egyik sem sejtí a másikban ezt a tudomást.¹ Egyik akarat valójában itt sem hat a másikra.

Ezen és hasonló esetek fejtegetésével azonban nem akarom fárasztani Önök becses figyelmét. Csakis annak megállapítása czéljából utaltam ezekre, hogy büntetetre irányuló akaratközösség nélkül nincs részesség. A 12 éven alóli gyermeknek pedig nem levén értelmes akarata, nem lehet sem ő, sem más vele részes. Akár ő bujt fel mást, akár más bujtja fel őt, nem támad részesség, hanem egy büntett egy tettessel. Felbujtás egyik esetben sem létezik. A ki a 12 éven alóli gyermeket felbujtja p. o. arra, hogy lopjon, a *felbujtó*, és nem a gyermek lesz a *tettes*. A felbujtó ezt csak eszközül használta, mint élettelen testet.² Akaratát rákényszerítette, mint p. o. az értelmes akarat az öles eszközévé tehet egy darab fát, vagy egy felbőszített kutyát. Egy egészen az életről vett esetet említek saját tapasztalásomból. Egyik házban, a hol laktam, a házmesternek volt egy lopásra betanított kutyája, mely kezdve az élelmiszerektől egész a ruházatig mindent lopogatott gazdája számára. Ez csak rámutatott az illető tárgyra, a kutya elmaradt, s tiz perc múlva haza apportírozta azt. Sajnálom, hogy ez az eset, a történet feljelentések folytán nem került, hova tartozott volna, a bíróság elé, s a rendőrségnél intéztetett el. Azon körülmény, hogy a kutya akkor is hordott haza mindennemű tárgyat, mikor gazdája nem volt vele, s így közvetlenül nem biztatta, oly sajátságos jogesetet vetett volna bíróságaink elé, melynek megfejtése feltárta volna a 12 éven alóli gyermekek által elkövetett quasi büntettek egész elméletét. Mert, hogy az ekként dressírozott kutya és p. o. a zsebtolvajságra betanított gyermek közt jogilag teljes hasonlóság van, ehhez nem fér kétség. Önök nemcsak regényekből, de komoly közleményekből tudják, hogy

¹ Id. m. 188. l.

² V. ö. Berner Theilnahme, 283. l., SCHÜTZE, Nothwendige Theilnahme, 174, HERBST, id. m. a Goltd. Archiv. 28. köt. 124. l. és a Gerichtssaal 29. köt. Zur Lehre der sogenannten Anstiftung.

p. o. Londonban nem egyszer 6—10 éves gyermekekből szerveztek zsebmetsző társaságot. E tekintetben csak azon nagy vitákra emlékeztetem Önöket, melyek a század második és harmadik tizedében folytak ROMILLY vezetése alatt, az angol sajtóban és parlamentben a halálbüntetésnek a gyermekek irányában való kizárása, s a lopás tekintetében való megszorítása felett. Ha ily zsebmetszőtársaság Budapesten szerveztetnék, a jogi álláspont világos lenne. Szövetségről, vagy éppen bandáról — feltéve, hogy a gyermekeknek csak egy betanítójuk és parancsolójuk van — nem beszélhetnénk. Részségről egyáltalán nem lehetne szó. A ki a zsebtolvajlásra utasítást adott nekik, az lenne egyedül a tettes s egyedül büntetendő. Az ő akarata, a gyermekek physikai tevékenységét felhasználva, hozta létre a büntettek egész sorozatát.

Hiszen én számos példát tudnék felhozni Önök előtt arra nézve is, hogy valaki akaratát még felnőtt és szellemileg egészséges emberre is úgy rákényszeríti, miszerint nem felbujtás, következőleg részség, hanem egy büntett egy tettessel jö létre. Utalok a kényszerre. *A.* pisztolyt szegez *B.*-re, hogy ezt *C.* házának felgyújtására kényszerítse, s *B.* az ellenállhatatlan erő hatása alatt csakugyan gyújt. Itt nincs felbujtás, nincs részség. A tettes *A.*, ki *B.*-t csak eszközül használta. Tudom, hogy a német büntetőtörvénykönyv álláspontja, mely megegyez a magyar büntetőtörvénykönyv álláspontjával (77. §.) több oldalról bírálat alá vétetett a miatt, hogy benne a *vis compulsiva*, a fenyegetésnek a törvényben körülírt mérve kizárja a beszámíthatóságot, következőleg a fenyegetett részéről a büntettet. «Az akaratszabadság», mondja KÖSTLIN, «feltétlenül kényszeríthetlen, s ha kényszerítettet, akarta a kényszernek való engedést, *coactus voluit.*»¹ Ebből az következnek, hogy a kényszerített a tettes, kit csak méltányossági szempontból nem büntet a törvény, míg a kényszerítő felbujtó, s mint ilyen büntetendő. Nem vitatkozom az akarat szabadságának feltétlenségéről. Én azt hiszem, Önök közül senki sem tartja szabad elhatározásra képesnek azon akaratot, melyre halálos veszedelem gyakorol nyomást. Már pedig a felbujtás fogalma meg-

¹ V. ö. HERBST, Gerichtssaal, id. m.

követeli, hogy egyik szabad akarat a másik szabad akaratra hasson; mert a felbujtás bűnös akaratnak másban való felkeléséből áll akként, hogy a bűnös akaratot ez a másik hajtsa végre.¹

Már pedig a magyar büntetőtörvénykönyv 77. §-a a vis absoluta s a fenyegetés nyomása alatt cselekvőnek ép azért nem számítja be tettét, mert megfosztva látja a szabadakarati elhatározástól. A pozitív törvény tehát a fenebbi esetben világosan kizárja a felbujtást. *B.* a tettes.

Önök tudják, hogy kényszer nélkül is fel lehet használni mást eszköz gyanánt, büntett végrehajtására, a mikor szintén a látszólagos felbujtó a tettes. Emlékeztetem Önöket azon példára, melyet SCHÜRZE felhoz² *A.* rábírija a rövidlátó *B.*-t, hogy puskáját löje ki egy állítólagos karóra; *A.* tudva, hogy e tárgy az előtte gyűlöletes *C.*, *B.* csakugyan lő, s *C.*-t halálosan találja. *B.* tette származhatott gondatlanságból, vagy véletlenségből; de az bizonyos, hogy *A.* *B.*-t fel nem bujtotta a gyilkosságra. Bűnös akarata nem keltett *B.*-ben bűnös akaratot. *B.* pusztán tévedésbe ejtetett. A gyilkosság tettese *A.*, ki *B.*-t pusztán akarat nélküli eszköz gyanánt használta a tett elkövetésénél.

A mikor tehát felnőtt és szellemileg egészséges ember is pusztá eszközt képezhet a büntettet tervező kezében, s hogy azt képezzen semmi se szükséges egyéb, mint hogy akaratszabadságától fosztassék meg, vagy a büntett felismerése tekintetében tévedésbe ejtessék, az utolsó kétely is eloszlik arra nézve, hogy a gyermek s elmebeteg, ki a felismerő képesség, vagy akaratszabadság, avagy rendszerint mindakettő hiával van, a beszámítás alá eső gonosztevő büntettének pusztá eszköze.

Az előadásom kezdetén említett lopási esetben tehát a legfőbb ítélőszék jól határozott, midőn a felbujtót mondta ki a lopásban tettesnek.

A részesség tana e szerint a tettestárai valamint a felbujtás viszonyára nem alkalmazható, ha csak egy beszámítás alá

¹ HERBST, Gerichtssaal, id. m. 456.

² Id. m. 253. l.

eső egyénről, s egy vagy több beszámítás alá nem eső gyermek, elmebeteg stb.-ről van szó. Ha ellenben a beszámítás alá esők többen vannak, ha p. o. ketten bujtanak fel egy gyermeket; — vagy többen, gyermekekkel szövetkezve hajtanak végre büntetett, a részesség tana, minden szabályával együtt, irányadóvá lesz, csak hogy a beszámítás alá nem esők cselekvénye kivonatik a combinatióból. P. o. ha *A.* felbújtja *B.* és *C.* nagykorút lopás elkövetésére; ezek *D.* tizenkét éven alóli gyermeket magukhoz veszik, s ez közvetlen részt vesz a lopásban, *E.* nagykoru pedig előmozdítja a lopás elkövetését. E combinatióból *D.* szereplését, mely csak látszólagos részvétel a lopásban, le kell vonni, s *A.*, *B.*, *C.*, *E.* tevékenysége a részesség általános szabályai szerint ítélendő meg.

Ha a segéd tizenkét éven alóli gyermek ártó cselekvényét mozdítja elő, büntett nem jó létre, kivéve akkor, ha a segéd oly tevékeny volt, hogy a látszólagos viszonyban felbujtónak, vagy tettestársnak tekinthető, mely esetben ő lesz a tettes.

Utólagos pártolásról tizenkét éven alóli gyermek cselekvényénél természetesen nem lehet szó; nem lehet szó tehát azon delictumokról sem, melyeket a büntetőtörvénykönyv 374., 375., 376. §§-ai felsorolnak. Nem jöhet létre orgazdaság sem (B. t. k. 370., 371., 372. §§.). S itt a részesség területéről ismét ki kell lépünk.

Pártolás csak ott jöhet létre, a hol büntett követtetett el. A tizenkét éven alóli gyermek cselekvénye azonban nem képezén büntettet, a pártolás csak látszólagos. Ugyanez áll az orgazdaságról is. A büntetőtörvénykönyv 370. §-a világosan megköveteli az előzetesen elkövetett büntett feltételét. «A ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, sikkasztás, rablás, vagy zsarolás következtében jutott birtokosa, vagy birlalójának kezéhez, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt, vagy annak elidegenítésére közreműködik,» stb.

A német büntetőtörvénykönyv nem sorolja fel az egyes büntetteket, csak azt mondja 259. §-ában, hogy «a ki tudja, vagy a körülmények miatt fel kell tennie, hogy a dolgok *büntető cselekvény* által szerezettek meg,» stb.

E különbség daczára világos, hogy mind a magyar, mind a német büntetőtörvénykönyv kizárja az orgazdaságot, ha lopás,

rablás, sikkasztás, vagy zsarolás nem követtetett el. A ki tehát 12 éven alóli gyermektől szerez meg dolgokat, orgazdává nem lehet egyszerűen azért, mert az ily gyermek tette nem képezhet büntetendő cselekvényt. A gyermektől megszerzett dolog magánjogi viszonyt hozhat létre, de az orgazdaság fogalma alá eső büntetőjogi viszonyt nem. Az oly dolog átvétele különben magánjogilag nem bír érvénnyel (SAVIGNY, System, 3. k. 21. l.), a bírlalatba vett dolog az átvétel után is idegen.¹ Pusztán tényleges.

A büntetti következtében való birtokot vagy bírlalatot s a birtokos, vagy bírlalótól való megszerzést oly fontosnak tartotta a berlini főtörvényszék, hogy, mint BURI felhozza a «Begünstigung und Hehlerei» című értekezésében², nem állapította meg az orgazgaszdaságot azon esetben midőn valaki oly dolgot ad el, melyről tudja ugyan, hogy lopásból származott, de kezébe véletlenül került.

De ha a 12 éven alóli gyermek által elvitt dolgok megszerzése nem képez orgazdaságot, úgy mily czímen büntethető az; mert a legközössegebb jogérzet követeli büntetését?

Előadásom végéhez közeledve, most jutottunk szembe egy igen nehéz, bonyolult problémával, melyet azonban meg kell oldanunk, s ha meg nem oldanók, kevés haszna volna az én fáradságomnak s annak, hogy Önök szives figyelmükkel megajándékoznak.

Mily sanctio alá sorolandó az ily cselekvény, ha orgazdaságot nem képez? Talán a lopás, sikkasztás, vagy épen a csalás sanctiója alá? Önök, a kik behatoltak e büntetendő cselekvények lényegébe, tudják, hogy majd mind a háromnak szempontjából lehetne érvelni. Hiszen azt lehetne mondani a lopás szempontjából, hogy a 12 éven alóli gyermeknek nem levén akarata, meg sem változtathatja a tulajdon- és birtokviszonyt; ha egy kutya elviszi esernyőmet, utána nézek, sem tulajdonomat, sem birtokomat el nem vesztettem, még bírom azt; megvan bennem az animus possidendi, s másban még nem kelt az fel.

¹ HERBST id. m. a Gerichtssaal 456. l.

² Gerichtssaal 29. k. 58. l.

S ha a kutya, vagy 12 éven alóli gyermek viszi el esernyőmet, egyre megy. Nagy tekintélyre is hivatkozhatom. CARRARA-t Önök közül bizonyára mindenki annak tartja. S ő azt mondja, hogy ha valaki a birlalatába került dologról kezdettől fogva tudja, hogy őt nem illette, s mégis elsajátítja, lopásban bűnös. S az, a ki 12 éven alóli gyermektől vesz át egy értékes tárgyat, okvetlenül ily helyzetbe jut. A gyermek kora, az átadás szokatlansága a szerzőt meggyőzhetik, hogy a gyermek hozzájutási módja jogtalan volt.¹ S mégis azt kell mondanunk, hogy a lopás itt nem jött létre; mert hiányzik a lopás főismerve, „*a másnak birtokából, vagy birlalatából annak beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonítási czélból való kiverés.*“ A magánjogi viszonyra vonatkozólag mondtak ugyanis csak látszólagosak, kivéve azon esetet, mikor a tulajdonos érzékei (p. o. látás) által *birja* is tulajdonát. Habár a gyermeknek nem tulajdonitunk akaratot, cselekvénye a véletlenség hatályával mégis felér. Már pedig a véletlenség is megszüntetheti a birtokot és birlalatot, p. o. az elvesztés. Az elveszett és talált dolog eltulajdonítása pedig nem lopás. S hogy az állat vagy gyermek által átvett, vagy a talált dolog ugyanazon jogviszonyt tünteti fel, elismeri HERBST is. «A birlalatnak, ugymond, harmadik személyre való átvitele a találás általi megszerzéssel, s az állat (kutya, szarka) által való adakozással, büntetőjogi szempontból ugyanazon tekintet alá esik; ama körülmény, hogy a birlalat átvitelét megvalósító eszköz itt emberi, de beszámítás alá nem eső egyén, más büntetőjogi jellemzést nem eredményezhet».²

Csakhogy HERBST más következtetésre jut, mint jutok én. Mivel az említett eset lopást nem képezhet, ő *sikkasztásnak* minősíti, s ebből látható, hogy a sikkasztás szempontjából szintén lehet komolyan érvelni. HERBST a sikkasztást azért látja fenforogni, mert idegen, ingó dolog jogellenesen tulajdonítottat el (német bünt. tvkönyv 246. §.). Elismerem, hogy a német büntetőtörvénykönyv álláspontjáról ez helyes lehet. A 246. §. ugyanis nemcsak egyszerűen birtokot és birlalatot

¹ HERBST, id. m. 452. l.

² U. o. 453. l.

említ, hanem a *rábizást* csak mint súlyosító esetet hozza fel. Én azt hiszem ugyan, hogy a német büntetőtörvénykönyv, kiküszöbölve a megszerzési czímet, mint az indokok szerint a tényállásban «negatív momentumot»¹ aligha oldotta m., minden gyakorlati következményeiben a kérdést. A magyar büntetőtörvénykönyv álláspontja ellenben világos és határozott, s hogy a 12 éven alóli gyermektől való megszerzés és jogellenes elsajátítás nem sikkasztás, kétségtelen. A 355. §. szintén csak birtokot és birlalatot említ ugyan; de, mint az *Indokok* mondják, fel van tételezve, hogy a dolog² a *tulajdonos tulajdoni és rendelkezési jogának fentartása mellett jutott a sikkasztó birtokába, vagy birlalatába*. A sikkasztás esetében, ha ez nincs is külön kimondva a törvényben, a dolog mindig vagy megőrzés, kezelés, értékesítés, vagy feldogozás céljából adatik át.³

Világos tehát, hogy valamely értéktárgynak 12 éven alóli gyermektől való megszerzése, a m. b. t. könyv szerint nem képezhet sikkasztást, mert ama tárgy nem tulajdonos tulajdoni és rendelkezési jogának fentartása mellett jutott az elsajátító kezéhez. De a csalás esete sem foroghat fenn, mert hiányzik nemcsak a tévedésbe ejtést, hanem a tévedésben *tartást* czélzó fondorlat is.

Mit képez tehát az ismételen említett eset? Sem lopást, sem sikkasztást, sem csalást, hanem *jogtalan elsajátítást*. Nem a jogtalan elsajátítás azon esetét, mely a 365. §.-ban van körülírva, hanem azon esetet, melyről a 367. §. intézkedik. Mit mond ez a §.? «Vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő: a ki másnak tulajdonát képező ingó dolgot, ha *véletlenségéből*, vagy tévedésből birlalatába jutott, jogtalanul elsajátítja.» A tévedésről nem szólok, mikor valaki jóhiszeműleg, p. o. a sajátja helyett elviszi másnak ingó vagyont, s utóbb kiderül ugyan a tévedés, de észrevevén, hogy a kicserélt tárgy értékesebb, dolus supervenienssel megtartja és elsajátítja. De a véletlenség egészen dominálja a vitatott esetet.

¹ V. ö. SCHWARZ, Commentar, 618. l.

² Dr. LÖW TOBIAS, Anyaggyűjtemény II. k. 719. l.

³ U. o.

Említettem már, hogy a beszámíthatlannak tette egyenértékű a véletlenséggel. Ha 12 éven alóli gyermek vagy véletlenség által jutok valamely idegen ingó dolog birlalatába, ez teljesen egyre megy. Ha ezt az ingó dolgot elsajátítom, nem orgazdaságot, sem az ismételten érintett büntetendő cselekvényeket követem el, hanem jogtalan elsajátításban leszek vétkes. Ez a magyar büntetőtörvénykönyv álláspontja, s azt hiszem ez a helyes álláspont; helyesebb, mint a német codex álláspontja. S ezzel, úgy gondolom, tisztázva van az orgazdaság kérdése. Előfordulhatnak azonban esetek, mikor a 12 éven alóli gyermek tettéből származó jogtalan vagyoni előny nem foglalható a jogtalan elsajátítás fogalma alá. Ilyen lehet, ha a birláló fondorlathoz folyamodik, hogy a mennyiben tévedés forog fenn — mert ez is fenforoghat — tovább fentartsa. Ekkor a jogtalan elsajátítás átesap a csalás területére. Sokkal érdekesebb, mert practicus eset az, melyet értekezésem bevezetésében hoztam fel, s melylyel judicaturánk foglalkozott. A szolgáló esetét értem.

Itt jogtalan elsajátításról nem lehet szó. Hisz a gyermek által elvitt tárgy őrizetére volt bizva, s nem is ő szerezte meg, hanem inkább a birtokból kihelyeztetett. Ha ő kezdettől fogva, akár mint quasi felbujtó, akár mint quasi tettestárs részt vett volna a cselekvényben, sikkasztást követett volna el, mint egyedüli tettes. De ez nem történt. Utólagosan egyezett bele, hogy a gyermek elvigye a tárgyat. Világos, hogy itt a *hűtlen kezelés* esete forog fenn, s a szolgáló cselekvénye e czímen büntetendő.

Ime, uraim, kitüzött feladatunkat megoldottuk. Kifejtettük a 12 éven alóli gyermek tettének büntetőjogi jelentőségét, végig vittük a felállított alapelvet a részesség egész területén, kimutatva, hogy csak quasi részesség forog fenn, azért kellett önálló delictumok construálásához fognunk. Megvilágítottuk a büntető codex 83. §-át nemcsak magában, hanem minden összekötetésében és viszonyában a többi rendelkezésekkel.

Most már nem volna egyéb hátra, mint hogy megköszön-

jem az Önök becses figyelmét, s előadásomat bevégezzem. De ez utóbbit nem tehetem még azon veszély daczára, hogy Önöknek terhükre leszek, s visszaélek jóságukkal. Nem válhatok meg ugyanis ez érdekes tárgytól anélkül, hogy a tárgyban való tévedés és a tullelés tanát ne alkalmazzam a 12 éven alóli gyermekek tetteire.

Nagyon rövid leszek. A tullelés tanának e területen legalább alakilag módosulnia kell, mert a quasi felbujtó nem megbízó, hanem tettes; így tehát tullelésről tulajdonképen nem is lehet szó. Első pillanatra ép azért úgy látszik, mintha a quasi felbujtó minden, bármily súlyos eredményért felelős lenne; mert nincs megbízás, nincs részvételi viszony, csak egy büntetéssel van dolgunk. Úgy látszik mintha a quasi felbujtóra nézve a beszámítás pusztán a dolus fokához és az eredmény súlyosságához képest módosulna; de mindig fenforogna a beszámítás, függetlenül a beszámíthatlan gyermek cselekvényétől. Ez azonban nincs így. Példával világítom meg a kérdést. *A.* felbujtja a 11 éves *B.*-t, hogy lopjon *C.* pajtájában. *B.* azonban nem lop, hanem felgyújtja a pajtát. Bűnös a gyújtásban *A.*? Nem bűnös.

Az alapelvekre kell visszatérnünk. Minden büntetendő cselekvényhez értelmes akarat és külső tett szükséges. E két feltétel meg lehet oszolva két különböző egyén közt. *A.*-ban volt meg az értelmes akarat, *B.* hajtotta végre a külső tettet. Ha *A.* akarata gyújtásra irányult volna, a gyujtogatás büntetében, mint tettes volna bűnös. De az ő akarata lopásra irányult, a gyújtás kívül esett megfontolásán. Már pedig büntett, akaratil elhatározás nélkül, nem jöhetvén létre, mivel a 11 éves *B.*-nek nincs értelmes akarata, a gyújtás csak szerencsétlenséget okozott, de büntettet nem létesített. *A.* culpáért lehetne felelős, ha azt mondta volna *B.*-nek, hogy a pajtában gyujtsa lámpát, s úgy keresse meg az ellopandó tárgyakat; mert a gyújtásra nevezve gondatlanságot követett el; de nem lehet felelős szándékos gyújtásért.

Ellenben pusztán a tárgyban való tévedésért *A.* felelős. Akarata p. o. gyújtásra irányulván, rábirja a 12 éven alóli *B.*-t, hogy *C.* házát gyujtsa fel. Ez azonban *C.* házát összetévesztve *D.* házával, ez utóbbit gyújtja fel. Önök tudják, hogy ez esetet,

mikor felnöttekről van szó, SCHÜTZE¹, BERNER ellenére dönti el, felmentené A.-t, a gyújtogatásra vonatkozó felbujtás alól, s csak gondatlanságból okozott gyújtásért vonná felelősségre; mert B. szintén beszámítás alá eső levén, egyedül ő felelős a tárgyban való tévedésért; mert a felbujtott nem pusztá eszközt A. kezében és A. szándoka nem irányult C. házának felgyújtására. Önök tudják, mit kell tartani az *error in objecto*-ról. De mikor csak látszólagos felbujtó van, a ki valójában tettes, a kérdés még csak vita tárgyát sem képezheti. Ha A. személyesen hajtotta volna végre a tettet, s C. háza helyett D. házát gyújtotta volna fel, a tárgyban való tévedést nem vethetné ellen. Nem vetheti akkor sem, habár SCHÜTZE védelmébe veszi, ha beszámítás alá eső egyént bujtott fel, mert szándoka gyújtásra irányult, felbujtása nélkül a tett nem jött volna létre.² Itt azonban még lehet pro és contra érvelni. De mikor A. beszámítás alá nem eső gyermeket használ eszközül, ez valóban pusztá eszköz, ha tehát B., D. házát gyújtja fel, annyi mintha A. maga gyújtotta volna fel. Ő a tettes.

A. megbizsa a 11 éves B.-t, hogy a nyitott fiókból 40 frtot lopjon el. B. azonban 100 frtot lop el; 40-et átad A.-nak, 60-at megtart magának. Ez esetben A. csak a lopás vétsége miatt mint tettes volna büntetendő, jóllehet vak eszköze, B. száz forintot vett el. Szándéka kizárta a nagyobb lopást, az létre sem jött; csak a 40 frtra nézve támadt lopási vétség. Ellenben ha A. pusztán testi sértési szándékkal megbizsa a 11 éves B.-t, hogy az alvó C.-be kést üssön, s halál következik be, A. a büntetőtörvénykönyv 306. §.-ában körülírt halált okozó testi sértésben lesz bűnössé, s 10 évig terjedhető fegyházbüntetést idéz magára. Miért?

Mert ő a tettes, B. csak vak eszköz volt kezében. Tullépésről tehát szó sem lehet; csak a célba vettnél súlyosabb eredmény jött létre, melyet A. előre láthatott. Sőt ha B. beszámítás alá esnék, A. még akkor sem menekülne a súlyosabb eredményért való felelősség terhe alól, mert tudva, hogy a késsel való szurás esetleg halálos is lehet, határozatlan szándékos-

¹ Id. munk. 266. és köv. l.

² CARRARA, Programm, I. k. 321. l.

ságban, vagy mint a német iskola mondani szokta, *dolus eventualis*-ban volt.¹

Ezekkel akartam kiegészíteni értekezésemet, hogy tárgyakat minden szempontból megvilágítsam s minden felmerülhető kérdés tekintetében a főirányelveket megállapítsam.

Fogadják köszönetemet, hogy szíves figyelmükkel megajándékoztak.

¹ U. o. 334. l.

